

ביקור חולים במחלה מדבקת

רמב"ם הלכות אבל פרק יד הלכה א

מצות עשה של דבריהם לבקר חולים, ולנחם אבליהם, ולהוציא המת, ולהכניס הכלה, וללוות האורחים, ולהתעסק בכל צרכי הקבורה, לשאת על הכתף, ולילך לפניו ולספוד ולחפור ולקבור, וכן לשמח הכלה והחתן, ולסעדם בכל צרכיהם, ואלו הן גמילות חסדים שבגופו שאין להם שיעור, אף על פי שכל מצות אלו מדבריהם הרי הן בכלל ואהבת לרעך כמוך, כל הדברים שאתה רוצה שיעשו אותם לך אחרים, עשה אתה אותן לאחיך בתורה ובמצות.

ספר המצוות לרמב"ם שורש א

השרש הראשון שאין ראוי למנות בכלל הוזה המצות שהן מדרבנן. דע כי זה הענין לא היה ראוי לעורר עליו לבאורו כי אחר שהיה לשון התלמוד שש מאות ושלוש עשרה מצות נאמרו לו למשה בסיני איך נאמר בדבר שהוא מדרבנן שהוא מכלל המנין. אבל העירונו עליו מפני שטעו בו רבים ומנו נר חנוכה ומקרא מגלה בכלל מצות עשה וכן מאה ברכות בכל יום ונחום אבליהם ובקור חולים וקבורת מתים והלבשת ערומים וחשוב תקופות ושמונה עשר יום לגמור בהן את ההלל.

השגות הרמב"ן לספר המצוות לרמב"ם שורש א

שמנה בעל ההלכות נחום אבליהם ובקור חולים וקבורת מתים והלבשת ערומים. ודברי הרב בתשובה הזאת תמימים מפני שדברי בעל ההלכות עלומים.

...אבל בעל ההלכות הוציאן למצות האלו מוהלכת בדרכיו שהיא מצות עשה באמת כתב [אות לב ו] וללכת בדרכיו ולהלביש ערומים לקבור מתים לנחם אבליהם לבקר חולים. ומצוה אחת הן. וזה ממה שאמרו בגמר סוטה (יד א) אמר רבי חמא בר' חנינא מאי דכתיב אחרי י"י אלהיכם תלכו וכי איפשר לו לאדם ללכת אחר הקדוש ברוך הוא אלא מה הקדוש ברוך הוא מלביש ערומים אף אתה הלבש ערומים מה הקדוש ברוך הוא מבקר חולים אף אתה בקר חולים מה הקדוש ברוך הוא קובר מתים אף אתה תקבור מתים מה הקדוש ברוך הוא מנחם אבליהם אף אתה תנחם אבליהם. מכאן הוציא אותם ומנאן מצוה.

שו"ת מהרשד"ם חלק חושן משפט סימן שמו

רצה העון ונגף במגפה ה"ר משה הנז' ומת ולא צוה לביתו כי כמעט מת פתאום בתוך ג' או ד' ימים ומחולי שאין מבקרים לחולה ממנו

שו"ת הרמ"א סימן כ

אף אם נודה שזה שחלתה אשתו של שוכר מיקרי אונס, כ"ש שאינו אונס שראוי לחזור בגינו. כי מה שאומר שהוא חולי מתדבק כולו הבל ומי שלבו נוקפו אומר כן, כי השם יתעלה הוא המוחץ והרופא. ואם היה כדברי המשכיר בטל כל דיני ביקור חולים כי לא מצינו בשום מקום שחלקו בין חולי מתדבק לשאינו מתדבק

חוץ מלענין בעל ראתן דאסרו לישב בצלו

שו"ת שבט הלוי חלק ח סימן רנא

בענין בקור חולים במחלה מדבקת שנחלקו הפוסקים אם לבקרו או לא, וגם לשיטת המחייבים לבקרו מכ"מ הוציא חולה הצרעת עיין תשובת הרמ"א סוס"י כ' כהיום שאין צרעת מדבקת בביקור בעלמא ליד החולה אם נשתנה הדין, וכן במחלות מדבקות שידוע שאין מדבקים דרך אויר לבד האם יודו כולם שיש חיוב לבקר חולה כזה.

ת. לענ"ד בודאי סברא גדולה הוא כדעת המחמירים שלא לבקר, כי מש"כ רבינו הרמ"א בתשובה סוס"י כ' דאם נפטור במחלה מדבקת ממצות בקור חולים א"כ נתבטל כל מצות בקור חולים יע"ש עוד, הוכחה זו צ"ע רב חדא דהא אנו דנים על שכיחי הזיקא ולפעמים סכנה ואיזה נתינת טעם הוא דא"כ נתבטל, ועוד דמחלות מדבקים הם עכ"פ בזמנינו מיעוט נגד סתם מחלות, ועוד דהא אפשר לקיים מצות בקור חולים גם בהם ע"ד המבואר ביו"ד סי' של"ה ס"ח דנכנסין בבית החיצון ושואלין ודורשין בו אם צריכים לאיזה שרות, וגם בלי לקרב אליו בצורה שיכולה להזיק, ואם באמת אפשר להזהר ע"ד שכ' מעלת כבודו ואין חשש להתדבקות בודאי יש גם בזה מצות בקור חולים.

שו"ת צייץ אליעזר חלק ט סימן יז קונ' רפואה בשבת פרק ה

...שברופא כו"ע יודו שכן צריך ליכנס לספק סכנה כדי להגיש הטיפול לחולה, ועל אחת כמה שלא יקרא בשם חסיד שוטה אם יחמיר על עצמו ליכנס לספק הסכנה כדי להגיש הטיפול לחולה

...אבל כפי הנראה דעת רבינו הרמ"א בזה היתה. מפני דאין לנו בזה אלא דברי חז"ל, ובגמ' לא נזכר שמדבק רק על בעלי ראתו, ולכן אין לנו לחוש למה שאומרים כיום שגם מחלות אחרות מדבקות. ואנו רואים באמת על כמה וכמה מחלות שלפנים אמרו הרופאים שזה מדבק וכיום סוברים בהחלטיות שזה לא מדבק כלל,

...ועל אותה המחלה עצמה שמדובר ברמ"א שם שהיתה חולי הקדחת שקורין קע"ל זוכ"ט /צהבת/ ג"כ דעת הרופאים היום שאינה מדבקת. ואפילו על מחלות מדבקות מקילים כהיום הרופאים להתיר לגשת אל הנגועים בהם ל"ע ובלבד להיזהר מלנשום מאויר פיהם וכדומה.

וא"כ בנוגע לרופא הרי נוסף למה שמקיים בביקורו מצות ביקור חולים, שהן זהו הביקור חולים האמיתי (כמבואר בנדרים ד' מ' ע"א), מקיים בזה עוד מצוה של השבת גופו ורפא ירפא, (עיין יו"ד סי' של"ו סעי' א') ולכן יש לומר דעוד מכש"כ הוא דיש לו לסמוך על קיום מצוות גדולות אלה שיגיבו עליו שלא יבוא לידי סיכון.

והמדובר ברדב"ז הוא על כגון ליכנס לידי ספק סכנה מוחשית, כקציצת אבר שיכול להביא לו סיכון לכל גופן, או כגון ליכנס למקום לסטים וחיות טורפות או במעמקי מים וכדומה שיוצא שנכנס באופן טבעי לשבת או לחסד של בעלי בחירה או בעלי חי ובידי איתני הטבע שצריך לזכויות גדולות שירחמו עליו מן השמים שינצל מהם, ומשא"כ כשהספק סכנה הוא בגלל סיבה מופשטת, ואינה מוחשית. בזה יש לומר דספק זה לא מיקרי כספק סכנה ממש ועל כן מותר ליכנס בה בכדי להגיש עזרה למסוכן בזה ממש, וזהו שכותב הרמ"א שם בלשון כי השם יתעלה הוא המוחץ והרופא, והיינו בהיות ובכאן סיבה שמיימית מיוחדת וכנ"ז.

ברור שיוצא מכלל זה כל שהסכנה ודאית דאזי לא רק שאינו מחויב ליכנס בזה אלא גם אסור לו הדבר לסכן את עצמו בכך.

והכרחי הדבר לחלק בכאמור דאל"כ מהו ההיתר לשכור מיהת אנשים בכסף מלא שיתרצו לטפל בחולים בחלאים המדבקים, וכדכותב מזה בשלחן גבוה שם, ואיך מותר הדבר להכניס את חברו לידי ספק סכנה, ואיך לא ניתן לאנשים כאלה שמתרצים בכך דין של מאבד אעל"ד = את עצמו לדעת? = ובע"כ דמוכרחים לחלק כנ"ל.

(ה) ולפי חילוקי הנ"ל יוצא לנו שהמדובר בשו"ת רמ"א במחלה מדבקת של איזה איש יחידי שחלה בה, והאוויר איננו מזוהם עוד. אבל כשהאוויר גם מזוהם אזי גם הרמ"א יודה שאסור ליכנס לסכנה לבקר החולים אלא עליו ליהדר ולהישמר מכל משמר שלא ליכנס אפילו בשטח האוויר המזוהם, וכפי שמצינו להרמ"א בעצמו שפסק ביו"ד סי' קט"ז סעי' ה' שיש לברוח מן העיר כשדבר בעיר ויש לצאת מן העיר בתחלת הדבר ולא בסופו.

ובנוגע לרופא אולי יש עוד לומר דבכלל הציוי הכפול של ורפא ירפא נכלל בכלל היתר לרופא גם על כגון דא, והיינו, דבציוי זה מצווה הרופא לרפא (מכיון שכבר ניתנה לו רשות לכך) בין חולה שחלה בחולי שאינו מדבק ובין שחלה בחולי מדבק ואף על גב שיכנס עי"כ לידי סיכון עצמי.

שו"ת אגרות משה יורה דעה חלק א סימן רכג

בענין בקור חולים ע"י טעלעפאן/טלפון/

ובדבר בק"ח על ידי שאלה בטעלעפאן שכתב כתר"ה שאף שכל הענינים שחשבו הטור והב"י ביו"ד סי' של"ה בשם הרמב"ן אינו מקיים מ"מ יוצא ידי המצוה של בק"ח משום דגם בעשה אחת מכל אלה נמי יצא ידי חובתו. הנה פשוט לע"ד שאף שמקיים מצוה דבק"ח אבל אינו שייך לומר שיצא י"ח כיון שחסר בבקור זה ענינים האחרים שיש בבק"ח. ורק יצא מזה שאם א"א לו לקיים בהליכה לשם לא נפטר לגמרי אלא צריך לבקרו במה שאפשר לו לכה"פ ענין אחד או שנים שהוא גם ע"י הטעלעפאן.

...אבל בחולה שאפשר לבקרו בפניו מחוייבין לבקרו בפניו בשביל הטעם שימצא נחת רוח בזה שאין שייך זה שלא בפניו. וגם מחמת שמהראיה מתרגש המבקר יותר ומבקש ביותר תחנונים וכדכתב גם כתר"ה וגם אולי מתקבלת שם התפלה ביותר משום דהשכינה מצויה שם עם החולה.

שו"ת מנחת יצחק חלק ב סימן פד

במצות בקור חולים ע"י טעליפאן/טלפון/, ולענין בבואה של ערוה במראה ב"ה, יום ה' ראה תשט"ז לפ"ק,

אולם בנוגע לנד"ד שפיר צדקו דברי כת"ה, דאם יתפתח הטעליווישען לשימוש יחידים כמו הטעליפון/הטלפון/ כהיום ויהי' יכולת לראות החולה ולספר עמו, כידבר איש אל רעהו פנים בפנים, בודאי אין צריכים שיראה כל דבר על שיערו האמיתי, ואין נפ"מ אם הוי לי' כל דין ראייה, ומה מאד נכון הכרעת כת"ה למעשה, דבפעם הראשונה, בודאי צריכים לבקר בעצמו את החולה, שלא על ידי תליפון, /טלפון/ דבדיבור ע"י התליפון, /הטלפון/ הוא ממשש באפילה ולפעמים דיבורו עוד עליו למעמסה, ורק אחרי שראהו פא"פ ובקי במצב החולה, אז כלפי מה שאמרו רז"ל אפילו מאה פעמים ביום, אז בכל פעם שחוקר ע"י תליפון/טלפון/ להתודע מצב החולה, מקיים בזה מצות ביקור חולים.